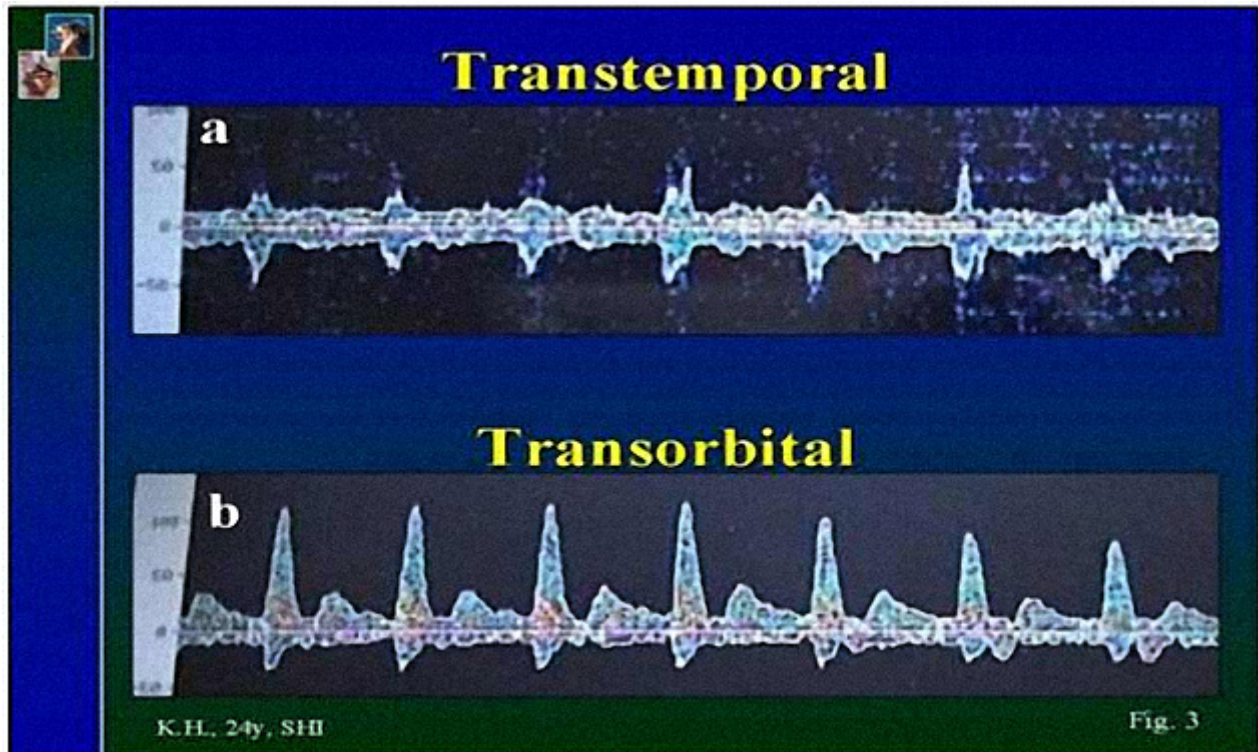

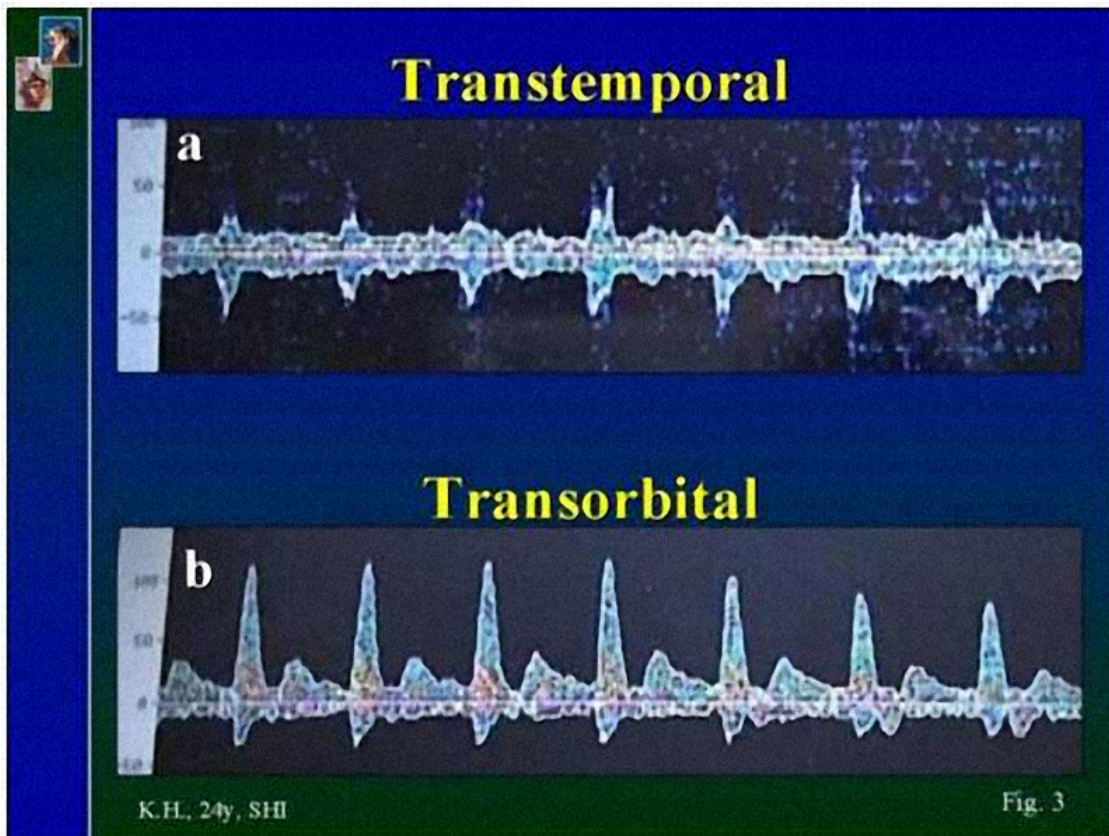
Μεταμοσχεύσεις - Προσδιορισμός του θανάτου

Ορθοδοξία / Χριστιανική Ανθρωπολογία

Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

Η Εκκλησία δεν ενεργεί μόνο με την ακρίβεια αλλά και με την οικονομία. Και η οικονομία δεν παύει να έχει μέσα στην Εκκλησία τη θέση και τη θεολογική δικαίωσή της. Η εκούσια προσφορά κάποιου σωματικού ιστού ή οργάνου, ως αυτοπροσφορά ανιδιοτελούς αγάπης, είναι πράξη σεβαστή και απαιτεί σοβαρή και λεπτή ποιμαντική αντιμετώπιση. Ποιος δεν θα επαινέσει την ευαισθησία του ανθρώπου που προσφέρει από αγάπη το μάτι ή το νεφρό του, για να δει ή για να ζήσει κάποιος άλλος; Και τί θα μπορούσε να πει κάποιος, αν ο δότης αυτός ήταν πρόθυμος να δώσει και τη ζωή του για να ζήσει ο πλησίον του; Βέβαια σε αυτήν την περίπτωση θα είχαμε μία καθαρώς χαρισματική εκδήλωση, που καταξιώνεται στη θεολογική της προοπτική και όχι στη σύνταξη χρηστικών καταλόγων με «εθελοντές δότες».

Ειδικό υπερηχογράφημα Doppler για την τεκμηρίωση του εγκεφαλικού θανάτου

Στις μεταμοσχεύσεις καρδιάς το κρισιμότερο σημείο βρίσκεται στον προσδιορισμό του θανάτου. Η Εκκλησία βλέπει τον θάνατο του ανθρώπου ως μυστήριο χωρισμού ή εξόδου της ψυχής από το σώμα [1]. Από την έβδομη δεκαετία του εικοστού αιώνα άρχισε να συνδέεται στην ιατρική ο θάνατος του ανθρώπου με τον «εγκεφαλικό θάνατο». Ο θάνατος αυτός προσδιορίζεται με βάση τη μηχανιστική ανθρωπολογία της σύγχρονης ιατρικής ως μη αναστρέψιμη παύση της λειτουργίας του εγκεφάλου με οριστική απώλεια της συνειδήσεως [2]. Αν όμως η μη αναστρέψιμη παύση της λειτουργίας του εγκεφάλου μπορεί να προσδιορισθεί σε καθαρώς βιολογικό επίπεδο, η οριστική απώλεια της συνειδήσεως, που κατά την εκκλησιαστική ανθρωπολογία ανάγεται στην ψυχή του ανθρώπου, δεν μπορεί να ανιχνευθεί μόνο στο επίπεδο αυτό.

Η σύγχυση ουσίας και ενέργειας της ψυχής

Η ταύτιση του χωρισμού της ψυχής από το σώμα με τη μη αναστρέψιμη παύση της λειτουργίας του εγκεφάλου, δηλαδή ή ταύτιση του θανάτου, όπως αυτός ορίζεται από την εκκλησιαστική ανθρωπολογία, με τον εγκεφαλικό θάνατο είναι αυθαίρετη. Κατά την εκκλησιαστική ανθρωπολογία η ψυχή, ως ιδιαίτερη ουσία, υπάρχει σε ολόκληρο το σώμα του ανθρώπου και το συνέχει. Ο εγκέφαλος δεν είναι το δοχείο άλλα το όργανο της ψυχής [3].

Η νέκρωση του εγκεφάλου σημαίνει παύση της δυνατότητας ενεργού εκδηλώσεως της ψυχής, όχι όμως αναγκαστικά και την έξοδο της. Κατά τη σύγχρονη όμως ιατρική ανθρωπολογία, που ανάγει την ψυχή σε ψυχικά φαινόμενα ή ψυχικές

ενέργειες, η νέκρωση του εγκεφάλου ταυτίζεται με τη νέκρωση των ψυχικών ενεργειών, και επομένως με την οριστική απώλεια της συνειδήσεως. Γίνεται λοιπόν φανερό ότι οι διαφωνίες γύρω από το θέμα του εγκεφαλικού θανάτου ανάγονται τελικά στη σύγχυση σχετικά με την ουσία και την ενέργεια της ψυχής. Για την εκκλησιαστική ανθρωπολογία η ψυχή έχει ιδιαίτερη ουσία και ενέργεια. Για τη σύγχρονη όμως ιατρική ανθρωπολογία η ψυχή είναι απλή ενέργεια. Η νέκρωση του εγκεφάλου, ή ο εγκεφαλικός θάνατος, σημαίνει παύση της ψυχικής ενέργειας. Κι ενώ η παύση αυτή κατά την ιατρική ανθρωπολογία ταυτίζεται με την οριστική απώλεια της συνειδήσεως, για την εκκλησιαστική ανθρωπολογία ταυτίζεται με την παύση της ενεργοποίησής της.

Ο χωρισμός ψυχής και σώματος

Τελικά ο θάνατος ως χωρισμός ή έξοδος της ψυχής από το σώμα δεν παύει να αποτελεί μυστήριο. Κάνεις δεν μπορεί να πει με ακρίβεια ότι αυτός συμπίπτει με τον εγκεφαλικό θάνατο. Μπορεί να συμπίπτει, μπορεί να προηγείται, μπορεί ακόμα και να έπεται του εγκεφαλικού θανάτου. Άνθρωποι που θεωρήθηκαν κλινικώς νεκροί και επανήλθαν στη ζωή, έζησαν τον χωρισμό της ψυχής τους από το σώμα και είχαν έντονες εξωσωματικές εμπειρίες, τις οποίες ακολούθως διηγήθηκαν. Αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένδειξη χωρισμού ή εξόδου της ψυχής από το σώμα προ του εγκεφαλικού θανάτου, εφόσον η παύση της λειτουργίας του εγκεφάλου είναι μη αναστρέψιμη και η επάνοδος στη ζωή μετά από αυτήν δεν είναι δυνατή. Άλλοι πάλι μετά την παύση της καρδιοαναπνευστικής λειτουργίας εξαιτίας καρδιακής ανακοπής επανήλθαν στη ζωή. Αυτό σημαίνει ότι ούτε η παύση της καρδιοαναπνευστικής λειτουργίας αποτελεί οριστικό και αμετάκλητο χωρισμό της ψυχής από το σώμα. Τί μπορεί λοιπόν να υποστηριχθεί και για τον χωρισμό της ψυχής από το σώμα, όταν λειτουργεί το καρδιοαναπνευστικό σύστημα του ανθρώπου με μηχανική υποστήριξη; Το ερώτημα μένει αναπάντητο.

Πηγή: Γεωργίου Μαντζαρίδη, Χριστιανική Ηθική, τόμ. 2, Θεσσαλονίκη 2003, σσ. 606-609.

Σημειώσεις:

[1] Βλ. π.χ. Ψαλμ. 145,4. Λ ουκ. 12,20. Γρηγορίου Θεολόγου, Ποιήματα ηθικά 34,25, PG 37,947A. Γρηγορίου Παλαμά, Προς Ξένη 9, έκδ. Π. Χρήστου, Γρηγορίου του Παλαμά, Συγγράμματα, τομ. 5, σ. 197.

[2] Βλ. Στ. Μπαλογιάννη, «Ο εγκεφαλικός θάνατος», στο Εκκλησία και μεταμοσχεύσεις, εκδ. Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήναι 2001, σ. 121-147, όπου και σχετική βιβλιογραφία. Αντίθετη άποψη και βιβλιογραφία βλ. Κ. Καρακατσάνη, «Εγκεφαλικός θάνατος». Ταυτίζεται με το θάνατο τον ανθρώπου;

Θεσσαλονίκη²2001.

[3] «Εν τω εγκεφάλω δε, ως εν οργάνω ευρίσκεται, ουχί η ουσία και η δύναμις του νοός, ήτοι της ψυχής· αλλά μόνη η του νοός ενεργεία, ως προείπομεν εν τη αρχή, και άφες τους νεωτέρους φυσικούς και μεταφυσικούς να λέγωσιν, ότι η ουσία της ψυχής ευρίσκεται εις τον εγκέφαλον, και εις το του εγκεφάλου κωνάριον· διότι τούτο είναι το ίδιον, ώσει να είπη τις, ότι η φυτική ψυχή δεν ευρίσκεται αιρχικώς εις την ρίζαν του δένδρου, αλλά εις τον κλάδον και εις τον καρπόν». Νικοδήμου Αγιορείτου, Συμβουλευτικόν Εγχειρίδιον, Αθήναι²1991, σ. 164.

<http://bit.ly/14ldC9f>